

Tärä Tikani Bobukäre Pablokwe Nitre Corintobokrä 2 Corintios

Pablo nämane sribire kä Macedonia kanti angwane tärä 2 Corintios ne tikani kwe nitre tödekaka Jesubti nünanka juta Corinto yete amne Corinto bäre temen kräke. Tito sribi muko Pablokwe nämane Corinto, nukaninta Pablo kanti angwane, kukwe kri nitre tödekaka Jesubti ngätäite Corinto yete abko Titokwe niebare Pabloye. Ye mden kisete Pablokwe tärä ne tikani. Kukwe nämane nakenkä abko krörö: Nitre bikaka Jesu kukwei ngwianka ütiäte kri nükani Corinto yete, ye abko nitre tödekaka Jesubti nämane kaen ngäbti. Nitre ye abko dirikä blo arato. Niaratre nämane bike kri Pablobtä amne nämane Pablo bä mike bobre, ütiäte ñakare abko erere nämane nitre Corintobo tödekaka Jesubti ngökö. Pablo nämane nitre tödekaka Jesubti tarere kri amne ñan tö namani nitre Corintobo tuai niken ji blobti nitre ni ngökaka jiebti. Ye mden kisete, Pablokwe tärä ne tikani nitre tödekaka Jesubti mikakäre mokre nitre ni ngökaka ngäniene amne mäträkäre btä ja moto kuinbti. Erere arato, niara abko Jesu kukwei ngwianka era metre rabadre gare metre ietre abko niebare kwe ietre.

Mdakäre abko, Pablo ngämi tärä ne tike, känenkri niarakwe ngwian käräbare biankäre nitre bobre bobre tödekaka Jesubti Jerusalén yete yeye. Ngwian ye abko Pablo nämane den jakrä abko nitre ni ngökaka nämane niere, akwa ñakare kore, Pablokwe niebare. Ja rikadre basare jötrö ietre,

Pablokwe niebare, aisete nitre tödekaka Jesubti nünanka Corinto yete kākwe ngwian biandre janknu niara ngäbti ngwiankāre Jerusalén.

Pablota köbö kuin juen

¹ Ti Pablo kätä tärä ne tike. Ngöbö tö namani ti mikai Jesukristo kukwei ngwianka abko erere tita sribire kräke. Ti ne mden kätä köbö kuin juen ti mräkä Timoteo ben gwaire mun nünanka juta Corintote kätä gätäre Ngöbö käfti, ye kräke nunta köbö kuin juen. Erere arato, mun nünanka kä jökräfti temen kä Acayate, kräke nunta köbö kuin juen. ² Ngöbö ni Rün nikwe amne ni Dänkien Jesukristo kākwe ja moto mika kuin munkrä amne mun mika nüne jāme kwetre, ie ti tö.

Pablota Ngöbö käikitekä

³ Ngöbö ni Dänkien Jesukristo Rün aibe raba käikitaninkä ni jökräkwe. Nita nebe ruentari tare kärekāre ie amne kukwe jire jökrä nikwe, btä niara tä ni die mike amne tä kä miketa nuäre nibtä. ⁴ Nita ja tare nike bätäkā ngwarbe angwane, Ngöböta ni die mike amne tä kä miketa nuäre nibtä, ni mda mda tädre ja tare nike ño ño angwane, ni rabadre ni ye die mike amne kä miketa nuäre btä abkokäre. ⁵ Ngöböta nuene kore, ñobtā ñan angwane Kristo kākwe ja tare nikani kri krübäte, ye kwrere ja tare nika tä krübäte ni kisete. Erere arato, Kristo köböire Ngöbökwē ni die mikadi kri krübäte amne kä mikadita nuäre kwe nibtä. ⁶ Ye abko, mun rabadre die mikani Ngöbökwē amne kä rabadreta nuäre munbtā amne mun rabadre dianintari, abkokäre nunta ja tare nike sribi Jesukristokwe ye dokwäre. Ngöböta nun die

mike amne tä kä miketa nuäre nunbtä, nunkwe mun die mikadre amne nunkwe kä mikadreta nuäre munbtä siba angwane, nunta ja tare nike, ye kwrere mun tädre ja tare nike tödekabtä Jesubti angwane, munkwe nünandrekä dite jabtä, abkokäre Ngöböta nun die mike amne tä kä miketa nuäre nunbtä. ⁷ Ye abko, munta ja tare nike gwaire nunbe, ye kwrere arato Ngöbökwé mun die mikadre amne kä mikadreta nuäre kwe munbtä gwaire nunbe gare nunye, aiseté mun rabadi dianintari metre gare kuin nunye.

⁸ Ti mräkätre, tita tärä tike kore munye, ñobtä ñan angwane provincia Asiate kukwe rakakaba taretare krübäte nun rüere, ye abko rabadre gare munye, ie ti tö. Já oto doboko rika ngitiekä nibti, kákwe ni ketate temen, ye kwrere jire kukwe jataba doboko krübäte nun rüere, kákwe nun di gakaba jökrä amne, nunkwe ñan nünandre mda rababa ruén nunye. ⁹ Angwane nun krütadre era metre rababa ruén nunye, akwa kukwe rakakaba kore nunbtä, ye köböire abko nunkwe ñan tödekadre ja di jenbti au akwa, Ngöbö ni krütanikrütani mikakata nire, ye aibehti nunkwe tödekadre abko rükaba gare nunye. ¹⁰ Amne Ngöbökwé nun diantariba gata ye ngäniene, ye kwrere kukwe jatadita nun rüere angwane, Ngöbökwé nun dianditarita gata ngäniene. Ngöbökwé nun ngibiadi kärekwäre abkobti nunta tödeke, ¹¹ amne munta blite Ngöböbe, yehti mun rabadre nun die mike kri. Ye abko, mun kwati tä blite Ngöböbe nunkrä ne ngwane, nun die mikata Ngöbökwé, ye rükadi gare munye angwane, ni kwati kákwe kuin niedi Ngöböye nunbtä.

Ñobtä Pablo ñan nikani basare nitre Corintoboye

¹² Mdakäre abko, kukwe krörökrörö abko nun tö mikai gare bäri munye: Ngöbö diebti nunkwe nūnanba deme ni mda mda ngätäite kä nebtä amne mun bäri, ben nunkwe nūnanba kore abti kä nūke mtare. Erere arato, Ngöbö diebti nunkwe ni mda mda ngökani ñakare jire, ye abko gare kuin nunye amne jata nebe ruen ngite ñakare jire chi nunye Ngöbö ngwärekre, ñobtä ñan angwane ñan ni kä nebtä töi abko erere nunta näin, akwa Ngöböta ja moto mike kuin nunkrä abko diebti nunta näin kore. Ye mdenbtä nun tö ja dikaire. ¹³ Amne nunkwe tärä tikani munye, ye abko munkwe ñäkädre btä amne rükadre gare kuin munye abko erere nunkwe tikani, aise te tärä yebtä munkwe ñäkä amne, rükadi gare kuin jökrä munye abko tita nütüre. ¹⁴ Angwane nun abko tä nüne ño, ye nūkanina gare ruäre munye, akwa mtare rükadre gare täte munye, ie ti tö, ni Dänkien Jesu jatadi nūketa angwane, ja rabadre ruen ütiäte nunbti munye, ye kwrere arato ja rabadre ruen ütiäte munbti nunye ni Dänkien Jesu ngwärekre abkokäre.

¹⁵⁻¹⁶ Ti nämä tödeke kore munbti, aise te ti näin Macedonia angwane, ti näin käne nebe basare munye yete, ti nämä nütüre abko erere tikwe nieba munye. Erere arato, ti jatadreta ja jiebti angwane, ti rükadre basareta jire munye yete, ti nämä nütüre. Tikwe basadi bobu kore munye, abti munkwe ti die mikadre nikenta nebe Judeate ti nämä nütüre, akwa ti ñan rababa basare munye yete. ¹⁷ ¿Tikwe köbö kitaba basakrä munye, yebti tikwe töbikabare ñakare kuin ja käne munta nütüre ya? Mdakäre abko, ¿tita kukwe kubu niere kukwe

kwatibe kräke amne ti tõi abko tä jändrän md-abtä, aisete tita jän niere, akwa tita ni ngökö abko munta nütüre tibtä ya?

¹⁸ Ngöböta ja kukwei bien kwatibe, bti tä mike täte, ye kwrere nunta kukwe kuin Jesubtä niere munye angwane, nunta blite kwatibe, aisete ñan nunta “jän” niere, yebti nunta “ñakare” niereta batibe munye, ¹⁹ ñobtä ñan angwane kukwe kuin Jesukristo Ngöbö Odeibtä abko Silvano, Timoteo amne ti käkwe mikani gare munye angwane, nunkwe ñan niebare krörö munye: Nane Ngöbö kukwei Jesubtä abko era, nane era ñakare abko nunkwe niebare ñakare kore munye. Akwa Ngöbö kukwei Jesukristobtä abko kukwe era erere niebare kwatibe nunkwe munye, aisete nunkwe blitabare ñakare ketebu batibe. Ngöbökwé ja kukwei mikadre täte, yebtä “jänri” niebare kwatibe kwe Jesukristobtä abko erere rabadi kärekäre, ²⁰ ñobtä ñan angwane Ngöbökwé ja kukwei biani kabre kukwe nuenkäre ni kräke abko mikani bare täte jökrä Kristo köböire kwe. Ye mden kisete, nita Ngöbö käikitekä angwane, Ngöbökwé ja kukwei mikani täte Kristo köböire, yebtä nita “Amen,” niere abko erere raba bare kore nita niere Ngöböye Kristo Jesu köböire. ²¹ Ti mräkätre, Ngöbö ara jire käkwe nun amne mun mikani nünenkä dite ketetibe gwaire Kristobtä. Ye abko, Ngöbö ara jire käkwe ni mikani deme jenena jakrä. ²² Erere arato, Ngöböta ni bkäne abko bä mikani krörö kwe: Niarakwe ja Üai Deme mikani nüne nibtä, angwane jändrän tärä bäri mda kwe nikrä abko mikani gare nie arato, ye köböire abko Ngöböta jändrän mda mda ngibiare ni kräke abko

tä mike gare nie.

²³ Tita kukwe era erere niere munye, ye abko gare kuin Ngöböye, aise te ti rikadre Corinto mun kanti yete ti näma nütüre, akwa ti ngämi niken, ñobtä ñan angwane mun tare kri tikwe, aise te ti ñan tö ñäkäita taretare munye, aise te ti ngämi niken. Tita kukwe niere munye, nebtä tita mun ngökö ne ngwane, Ngöbö ara jire raba niere ti rüere mun ngökabtä kore. ²⁴ Mun abko tä tödeke Kristobti, yebtä abko ñan nunta ja mike mun dänkiene, akwa nunta sribi nuene jirekäbe gwaire munbe abko käkwe kä mikadre bäri nuäre munbtä, abkokäre nunta sribire kore, ñobtä ñan angwane mun nena nünenkä dite jabtä tödekabtä Kristobti aise te.

2

¹ Ti tö rababa kä mikai bäri nuäre munbtä, aise te ti ñan tö rababa näin ñäkäkäre taretare munye bobukäre mun moto mikakäre ulire, aise te ti ngämi nebeta basare munye. ² ¿Tikwe mun moto mikadre ulire, ye ngwane ñan mun moto mikani ulire tikwe, ye ara käkwe kä mikadre nuäre tibtä ya? ¡jänri! Mun ye aibe raba kä mike nuäre tibtä.

³ Tikwe tä rä tikaba tare kore munye, ñobtä ñan angwane munkwe kä mikadre nuäre tibtä näre abko munkwe ti moto mikadre ulire rababa ruen tie, ñobtä ñan angwane mun ñan tö namani ti kukwei mikai täte, aise te ti ñan tö rababa rikai yete. Ti rikadre yete angwane, munkwe kä ngwiandre nuäre gwaire jabtä tibe rababa ruen tie, akwa tikwe tä rä tikaba jirekäbe kore munye. ⁴ Ti näma tä rä ye tike munkrä angwane, ti töi ñan rababa krütare munbtä amne, ti moto rababa

nötöte krübäte mun jiebti amne ti rababa mun müaire krübäte jakän tärä ye tikare kwärä, akwa tikwe tärä tikaba taretare kore munkrä, ye abko ñan tikwe tikaba mun moto mikakäre ulire, akwa mun tare kri tikwe, ye rükadre gare munye, ie ti tö rababa, aisete tikwe tärä tikaba kore.

Ni kukwe käme nuenkä kadreta ngäbti

⁵ Mdakäre abko, ni iti käkwe ti moto mikani ulire, ye abko ñan ti ne aibe moto mikani ulire kwe, akwa bäri mun moto mikani ulire kwe arato ruen tie. ⁶ Akwa ni ja mikaka ngite, btä mun kwati käkwe mäträbare krübäte, ye abko namanina dbe, ⁷ aisete mtare kukwe btä ja mikani ngite kwe, ye munkwe dianka bti ta amne, munkwe die mikata amne kä mikata nuäre btä munkwe, niara ñan moto rabadre ulire dikaro abkokäre. ⁸ Amne munta ni ja mikaka ngite ye tarere kri abko munkwe bä mikata tuadre ie abko ti tö ribei kore munye. ⁹ Kukwe nämane nakenkä mun ngätäite yete, abtä tikwe tärä tikaba munye, ye abko tita kukwe niere abko erere munkwe mikadre täte jire jökrä ya ño abko ti tö rababa gai, käkwe tärä tikaba kore. ¹⁰ Ye abko, nire nire tä ja mike ngite, akwa munta denta bti ta, ni ye abko tita ngite den bti ta arato, aisete ni ye käkwe ja mikani ngite ño erere ne ngwane, tikwe diandi bti ta arato mun die mikakäre nüne metre Kristo ngwäreki, ¹¹ ñobtä ñan angwane Satana käre tä juto biare kukwe miketbe ni rüere, ye abko garera nie, aisete Satanakwe ñan ni ngökadre ni ja mikani ngite yebtä, abkokäre nikwe ja ngite diandre jabti ta kwärikwäri.

Kukwe ükaninte btin Ngöbökwe, kräke Pablota sribire

¹² Tikwe tärä tikaba kore munye, bti ti rikaba nebe juta Troate kukwe kuin Kristobtä mikakäre gare angwane, Ngöbökwe kä bianba kuin tie sribikäre ni Dänkien Kristokrä. ¹³ Akwa ti ñan rababa nebe nuäre, ñobtä ñan angwane ti mräkä Tito ñan kwanba tie juta Troate, aisete ja mräkätre tödekaka Jesubti Troate, ie tikwe köbö ngwiantariba, bti ti rikaba Macedonia mda.

¹⁴ Tita kuin niere Ngöböye, ñobtä ñan angwane Kristo krütani krusobtä angwane, ni ganainbare kwe Ngöbökrä amne Ngöbökwe ni dianinkä sribikäre jakrä Kristo köböire. Ni ganainbare rübtä abko tä näin ni ganainkä jiebti, ye kwrere mtare nunta näin Kristo jiebti. Nun köböire abko Ngöböta kukwe kuin Kristobtä mike gare ni mda mdaye, aisete jändrän rä bäne, ye kwrere kukwe kuin ye rä kite niken kä jökräbti temen. ¹⁵ Ne aisete Kristokwe nünabare ño, käkwe ja tare nikani, ye kwrere tita nüne. Ye abko, Kristo namani kuin dbe Ngöbö ngwärekre, ye kwrere tita Ngöbö ngwärekre, jändrän rä bäne ye kwrere. Amne ni mda mda rabadre dianintari ya, ñakare ya, akwa jändrän rä bäne ye tä näin jökrä ni ngätäite kä ngrabare temen, ye kwrere jire tita niaratre okwäte. ¹⁶ Akwa nire nire rabadi nianinte, ye ie abko ti rabai tuen jändrän ngwäkäre rä käme kwrere, akwa nire nire rabadi dianintari Ngöbökwe, ni ye ie ti rabai tuen jändrän rä bäne kwrere, ñobtä ñan angwane tita kukwe kuin Jesubtä mike gare ietre aisete. ¡Sribi ye abko ni ñakare jire chi rabadre nuene ja di jenbti au ñan ñan! ¹⁷ Ye abko ni kwati

tä näin Ngöbö kukwei kuin dirire ngwian diankrä jae, ye kwrere tita näin ñakare, akwa ti abko tä näin Ngöbö kukwei mike gare era metre. Ni juani Ngöbökwé tä blite era metre töi kuinbti, ye kwrere tita blite Kristobtä Ngöbö okwäbti Kristo köböire.

3

¹ Tita sribire kuin Ngöbökrä rükadre gare metre munye, abkokäre tita blite kore, ¿yebtä abko ti kiterate ja käikitekä au tuen munye ya? ¿O ni ruäre kukwei mikadre ütiäte, abkokäre tä tärä kärere ngwiandre jabtä, ye kwrere ti rikadre ngwena munye, munta nütüre ya? ¿O ni ruäre kukwei mikadre ütiäte kä mdabti, abkokäre tä tärä kärere munye, ye kwrere tikwe tärä kärädre munye ja kukwei mikakäre ütiäte ni mda mdaye ya? Ñakare jire chi munkwe biandre, ñobtä ñan angwane ni mda tä biamna munye, ² akwa tärä ye kwrere abko ütiäte ñakare tikrä, ñobtä ñan angwane mun ara jire tä tärä ti kukwei mikakrä ütiäte ye kwrere tikrä. Käre munta töre tie amne tita mun tarere bäri. Ye abko, ni mda mda kätä mun mike ñäräre angwane, munta tödeke Kristobti sribi tikwe köböire abko tä nüke gare ietre. Mdakäre abko, tita mun tarere ño, ye abko tä tuen ni jökräye, aisete tärä ni kukwei mikakrä ütiäte btä ñäkätä, ye kwrere jire munta ni jökrä ngwärecri. ³ Amne sribi tikwe köböire munkwe tödekani Kristobti, aisete mun abko tärä ni kukwei mikakrä ütiäte kwrere tikrä, ye abko ni jökrä raba tuen, aisete Kristo ara jire käkwe mun mikani tärä ye kwrere abko tita mike tuadre ni mda mdaye.

Mdakäre abko, mun abko ñakare tärä tikata plum-abti kwrere, ñobtä ñan angwane tärä ye kwrere abko nire ñakare, akwa Ngöbö nire abko Üai ara jire kākwe mun mikani tärä ye kwrere. Erere arato, mun abko ñakare tärä okwä tikani jä otobtä Ngöbökwé biani Moiséye kira ye kwrere. Akwa mun nire ye ara jire töi abko Ngöbökwé mikani tärä kwrere sribi nunkwe köböire.

⁴ Amne Kristo köböire nunta tödeke kri Ngöböbti, aiseite kukwe nieta nunkwe jabtä ne abko era metre abko erere nunta niere. ⁵ Ye abko ñan nun di tärä täte jökrä bikakäre kri sribi nunkwebti, akwa Ngöbö diebti sribi Kristokrä tä nebe bare nie. ⁶ Ne aiseite, kukwe ükaninte btin Ngöbökwé Kristo köböire, ye mikakäre gare ni mda mdaye, Ngöbö ara kākwe ja di biani nunye. Akwa kukwe ükaninte btin ye abko ñakare tä ükaninte Kukwe Biani Ngöbökwé Moiséye ye kwrere, akwa Ngöbö Üai ara jire tä sribire kukwe btin yebti, kätä ni mike nüne kärekwé Ngöböbe. Akwa Kukwe Biani Ngöbökwé Moiséye ye abko nikwe ñan mikadre täte jökrä angwane, tä ni kite ngise amne tä ni mike kärekwé Ngöbö okwä bare mento.

Kukwe ükaninte btin Ngöbökwé abko bäri ütiäte kri

⁷ Kukwe Biani Ngöbökwé Moiséye, ye nikwe ñan mikadre täte jökrä angwane, ni kitadre ngise kwe amne ni rabadre kärekwé Ngöbö okwä bare mento. Kukwe ye abko nämáne tikani jäbtä abko Ngöbökwé biani Moiséye kira angwane, Ngöbö trä namani bä nuäre ye abko trä namani jökrä Moisés ngwärebtä. Yebti Moisés jataninta gwäkwé angwane, Ngöbö trä ye jataní nebeta bä diore

Moisés ngwärebtä, akwa nitre israelita ñan namani Moisés tua kä ngwärebtä Ngöbö trä kisete.

⁸ Se abko kukwe ükaninte btin Ngöbökwé angwane, Ngöbö Üai ara käta sribire nibtä, ¿se abko ñan bä rabadi bäri nuäre ya? ¡Jänri, bäri rabadi nuäre!

⁹ Kukwe Biani Ngöbökwé Moiséye, ye abko ñan mikata täte ne ngwane, tä ni kite ngise jirekäbe, akwa Ngöbökwé biani angwane, Ngöbö trä namani bä nuäre, se abko Ngöbökwé kukwe ükaninte btin, yebti ni ngite ñakare mda Ngöböta niere amne tä ni kaen ngäbti nieta nie ¿se abko ñan bä rabadi bäri nuäre krübäte ya? ¡Jänri! ¹⁰ ñobtä ñan angwane Ngöbökwé kukwe ükaninte käne nitre israelitabe angwane, kukwe biani Moiséye angwane, kä trä namani bä nuäre; akwa mtare kukwe ükaninte btin Ngöbökwé ye nikwe mikadre ñäräre angwane, kä trä rabadi tuen bäri nuäre nie, kä trä namani nuäre käne yebti ta. ¹¹ Ngöbökwé kukwe ükaninte käne nitre israelitabe abko biani kwe Moiséye, kukwe ye abko jatani niken bätärekä ta abko Ngöbökwé biani Moiséye angwane, kä trä namani bä nuäre, aisete Ngöbökwé ükaninte btin nibe Kristo köböire abko rabadi kärekäre, ¿se abko ñan bäri ütiäte, aisete trä rabadi dirare kärekäre ya? ¡Jänri, bäri trä rabadi dirare kärekäre!

¹² Kukwe ükaninte btin Ngöbökwé ye rabadi kärekäre amne trä rabadi dirare käre, ye gare metre nunye, aisete tita blite ja di ngöi jökrä kukwe yebtä ni jökrä ngwärekre. ¹³ Akwa ñan tita blite ni jökräbe Moisés kwrere. Ngöbö trä bä nuäre namani Moisés ngwärebtä, ye abko jatani trä nenkäta amne trä jatani nebe diore Moisés ngwärebtä abko nitre israelita käkwe ñan tuadre, abkokäre

Moisékwe dän kukwän kitani ja ngwärebtí. ¹⁴ Akwa Ngöbö ara jire kákwe nitre israelita dokwä mikani ribi, aise te kira abti kä nüke mtare Kukwe Biani Ngöbökwé Moiséye, yebtä nitre israelita tä ñäke angwane, dän kukwän ni okwäbti kisete kätä nebe tuen ñakare nie, ye kwrere jire kätä nebe nitre israelita töibtí. Niaratre töi mräme tä dän kukwän kwrere niaratre okwäbti, ye abko dianka ngämi, ñobtä ñan angwane niaratre kákwe tödekadre Kristobti angwane, Kristo aibe kákwe jändrän ye dian-drekä btätre, niaratre rabadre töi ngitiekä metre abkokäre. ¹⁵ Ye mden kisete, kira abti kä nüke mtare, Kukwe Biani Ngöbökwé Moiséye, yebtä nitre israelita tä ñäke angwane, dän kukwän ni okwäbti kisete kätä nebe tuen iko nie, ye kwrere kätä nebe nitre israelita töibtä, aise te Ngöbö kukwei ñan tä nüke gare ietre. ¹⁶ Akwa nita ja töi kwite ni Dänkien kukwäre, kätä tödeke Jesubti angwane, ni töi mräme abko tä dän kukwän kwrere ni töibtä ye abko ni Dänkien tä denkä mento nibtä, ¹⁷ ñobtä ñan angwane ni Dänkien tä, ye kánti Ngöbö Üai tä ben amne nire nire, btä ni Dänkien tä Ngöbö Üaibe, ye kánti nita tikaninte. ¹⁸ Ne aise te ni jökrä töi mräme mräme abko nämäne dän kukwän ni ngwärebtä, kä nämäne ni okwä jue mike, ye abko ni Dänkien kákwe dianinkära mento nibtä. Ne aise te kä trä tä nebe tuen ñäite, ye kwrere jire ni Dänkien Kristo trä bä nuäre tä kite tuen nibtä mtare ni mda mdaye. Ye ñobtä ñan angwane ni Dänkien Üai tä niken ni kwite bäri köbö kwatirekwatire ni mikakäre bäsi ja kwrere ni Dänkienbe, aise te köbö kwatirekwatire ni Dänkien trä bä nuäre ye tä kite tuen bäri mda nibtä.

4

Jändrän ütiäte kri

¹ Ye abko, Ngöbökwe ja moto mikani kuin ti kräke, käkwe sribi bäri ütiäte biani tie, ye tita naente ñakare nuene. ² Akwa kukwe käme gaidre kri nuenta kaibe tiebe, ye abko tikwe kitani jökrä temen amne ñan tita näin kukwe miketbe ni mda mda ngökakrä. Erere arato, ñan tita näin Ngöbö Kukwei mrite kukwe mda mdabe dirikäre; akwa kukwe era erere tita niere kwatibe, aisele Ngöbö ngwäreki ti töi ño ño amne tita nüne ño ño, ye erere tä nuke gare ni jökräye. ³ Akwa nane Ngöbö kukwei kuin Kristobtä mikata gare tikwe, yebtä ni ruäre töi mräme, aisele nuke gare ñakare ietre, ne ngwane ni riadite kärekäre Ngöbö okwä bäre mento, ye aibe ie ñan rükadre gare, ⁴ ñobtä ñan angwane niaratre ñan tä tödeke Kristobti, aisele ni rüe Satana tä ngöböre kä nebtä käkwe niaratre töi mikani ngwarbe kä drünente ta amne, Ngöbö kukwei kuin Kristobtä trä ngitiekä dirare abko ñan jatadre ietre amne Kristo abko ja kwrere Ngöböbe abko ñan jatadre ietre, abkokäre töi mikani kä drünente kore. ⁵ Amne ti abko tä Ngöbö kukwei kuin Kristobtä mike gare angwane, ñan tita blite kuin jabtä au, akwa Jesukristo ni Dänkien, ye aibe mikata gare tikwe. Mdakäre abko, tita Jesu tarere, aisele ti abko sribikä munkrä, aibe tita niere jabtä, ⁶ ñobtä ñan angwane kena dekä Ngöbökwe kä ne dätebare angwane, kä nämäne iko jökrä angwane, Ngöbökwe niebare: Kä trä raba ngwen, niebare kwe, ye erere kä trä namani, aisele Ngöbö ye ara käkwe kä trä kwe mikani trä ngitiekä ti töibtä angwane, kukwe kuin Kristobtä mikani gare tie.

Ngöbö trä dirare bä nuäre tä trä ngitiekä Jesukristobtä, ye abko tikwe mikadre gare ni mda mdaye, abkokäre Ngöbökwé kä trä tikaninkä ti töibtä.

⁷ Ye abko, jändrän ütiäte kri mikata ñakare dobro unkweinte, akwa kore tä nakenkä nunbtä abko krörö: Ngöbö di kri bä nuäre, ütiäte kri, bti nunta sribire, ye abko tä nunbtä. Akwa tä kite Ngöbökwé amne ñan nunkri, ye rabadre gare ni jökräye, abkokäre nun abko di ñakare amne nun ngrabare abko därebe amne mutro dobro sribebare unkwenre kwrere, akwa nunbti Ngöböta sribire. ⁸ Ye abko, kukwe tarä kri nun kisete, akwa ñan kukwe ye käta ji dike nun jiete; erere arato töbika kukwe kri nun kisete, akwa ñan yebtä nunta naente. ⁹ Mdakäre abko, nun rüe tätre näin kisere nun jiebtä, akwa Ngöböta nun mikete ñakare kaibe amne, nun nitata temen nun rüekwe, akwa niaratre ñan tä nun gaenkä. ¹⁰ Ye abko, nunta niken mdente erere ye kanti, Jesu kämikani, ye kwrere bäsi nun kämikata kore, Jesuta nire kärekäre abko käta nun ngibiare amne nun mikadita nire kwe, ye bä mikakäre nunbtä. ¹¹ Ne aisete, nun tä nüne, ye ngwane nun rüe tö nun kämikai Ngöbö kukwei kuin Jesubtä diri dokwäre, akwa nun ngrabare gatadre, nebtä Jesu tä nire kärekäre, ye bä rabadi arato, abkokäre nunta ja tare nike kore. ¹² Ne abko, nun rüe tö nun kämikai kore Ngöbö kukwei kuin Jesubtä diri dokwäre, ye köböire abko munkwe tödekani Jesubti abko rabadi nüne kärekäre Ngöböbe.

¹³ Ngöbö Kukwei käta niere krörö:

Tikwe tödekani kwatibe Ngöböbti abko erere tikwe
blitabare btä, *Salmos 116.10*

abko tä tikani kore Ngöbö Kukweibtä. Ye mden kwrere, nun abko käta tödeke kwatibe Ngöböbti, abtä nunta blite Jesubtä, käta sribire, ¹⁴ ñobtä ñan angwane Ngöbö kākwe ni Dänkien Jesu mikan-inta nire, ye ara kākwe nun mikadita nire munbe gwaire Jesu köböire, abti näin ni ngwena nebe ja ngwärekrei kä käinbti, ye abko gare kuin nunye, aisete nunta biare ja tare nike Jesukrä. ¹⁵ Kukwe tä nakenkä jökrä kore nunbtä, akwa ye abko kuin munkrä, ñobtä ñan angwane Ngöbö moto kuin rukai gare ni kwatiye mun kanti angwane, ni kwati rabadi kuin niere Ngöböye angwane, Ngöbö rabadi käikitaninkä bäri mda.

¹⁶ Ne mden kisete, nun naente ñakare sribi nune Ngöbökrä. Nun ngrabare ye abko kite niken ngwarbe janknu mentokwäre, akwa nun üai abko Ngöböta kwite bäri btin köbö kwatirekwatire.

¹⁷ Ne aisete, nunta nüne kä nebtä angwane, nunta ja tare nike, akwa ye jötrö amne ñakare tare, aisete gwä näin ta. Ja tare nika kore, ye ütiäre abko jändrän bäri ütiäte kri Ngöbökre rabadi kärekäre nunkwe. ¹⁸ Ne mden kisete, jändrän tuen kä nebtä, yebtä nunta okwä ketete ñakare, akwa jändrän kuin Ngöbökre tuen ñakare, yebtä nun töita, ñobtä ñan angwane jändrän tuen nie kä nebtä, ye abko tä jötrö, gwä näin ta, akwa jändrän kuin Ngöbökre tuen ñakare, ye abko rabadi kärekäre, aisete bäri ütiäte.

5

Ngöbökre ni ngrabare biandi btin nie

¹ Mdakäre abko, ju nuäre ngwiandre tä niken ngwarbe jötrö, ye kwrere ni ngrabare tä jötrö

kä nebtä. Akwa ju nuäre ngwiandre tä niken ngwarbe, ye kwrere ni ngrabare ne näin ngwarbe angwane ni krütadi, ye ngwane ni ngrabare btin abko ju bäri kuin niken ngwarbe ñakare ye kwrere abko Ngöbökwe biandi nie kä käinbti abko te ni näin nüne. Ju ye abko mikani ñakare ni kä nebtäkwe abko te ni näin nüne kärekäre. ² Ni ngrabare tä ju nuäre ngwiandre kwrere ni kräke, te nita nüne angwane, nita täkekäbe jabe ja tare nika kisete, ñobtä ñan angwane Ngöbökwe ni kwitadre jötrö ju mdate kä käinbti angwane, ni ngrabare biandre btin kwe nie, ie ni tö bäri, ³ ñobtä ñan angwane ni ngrabare tä dän kwrere nibtä ni üaikrä, ne rikadre ngwarbe angwane, Ngöbökwe ni ngrabare biandi btin nie kä käinbti, ni ñan rabadre ni bütiere kwrere abkokäre. ⁴ Ni ngrabare tä niken ngwarbe jötrö, ye abko ju nuäre ngwiandre kwrere amne nita nüne te kä nebtä angwane, nita täkekäbe jabe kukwe taretare kisete. Akwa ni ñan tö ja tuai ni bütiere kwrere, aisete Ngöbökwe ni ngrabare mdara jire biandre btin nie abko ie ni tö. Ni ngrabare btin biandre nie Ngöbökwe, ye abko rabadre kärekäre, käkwe ni ngrabare tä krüte ye gadrekä jökrä. ⁵ Amne Ngöbö ara jire käkwe ni dätebare nünakäre kärekäre jabe, aisete Ngöbökwe ni ngrabare btin köböi mikani nie, yebtä ja kukwei mikadi täte jökrä kwe bä mikakäre abko ja Üai Deme biani kwe nie.

⁶ Ye mden kisete, nita nebe ulire ñakare nüne ni ngrabare nebti, akwa nita tödeke käre Ngöböbti. Akwa ni ngrabare nebti ni tä nüne kä nebtä angwane, ni tä nüne mente Ngöböye, aisete nita nüne ñakare ni Dänkien Jesu kanti. ⁷ Akwa mtare

jändrän tuen ñakare nie Ngöbö kánti, bti nita tödeke nünane kwärä kä nebtä, akwa jändrän tuen nie, yebti nita tödeke ñakare. ⁸ Ye abko, Ngöbökwé ni ngrabare btin biandi nie, bti nita tödeke, yebtä abko ti töta nebe ja ngrabare ne mikaite jötrö rikakäre nüne käreäre ni Dänkien Jesube kä käinbti. ⁹ Ye mden kisete, ni tädre nüne janknu ja ngrabare nebti kä nebtä ya o ni rikadrera nüne kä käinbti ya, akwa käre nita dre dre nune, yebtä ni tö ni Dänkien moto mikai nuäre, ¹⁰ ñobtä ñan angwane batira jire ni jökrä rabadi Kristo ngwäreäre, kánti kukwe ükadite kwe nikrä angwane, ni nämáne nüne kä nebtä käre jändrän kuin nuenbare ya o jändrän käme nuenbare, ye erere Kristo käre ütiä biandi nie, aisete ni itire itire käre dre nuenbare, ye erere ütiä rabadi kisete.

Ngöböta ja mäketä nibe abko Pablockwe mikadre gare

¹¹ Ye mden kisete, nita ni Dänkien mike ütiäte jae, aisete nita sribire ni jökrä töi kwitakäre Ngöbökre, niaratre käre tödekadre Jesubti abkokäre. Tita sribire era metre, ye abko gare kuin Ngöböye, ye kwrere arato rabadre gare kuin munye abko ie ti tö. ¹² Ye abko, ñan ti tö ja käikitaikäta au, käta blite kore, akwa ja rabadre ruen ütiäte mda bati munye sribi tikwe köböire, abkokäre tita blite kore. Akwa nitre dirikä blo tä yete mun ngätäite abko tä näin sribi kwekwe aibe käikitekä au, akwa töi ño amne moto ño Ngöbö ngwäreäre abko tätre mike ütiäte ñakare, ye okwäbti abko munkwe sribi tikwe mikadre ütiäte, abkokäre tita blite kore. ¹³ Akwa sribitä Ngöbökrä käta nebe tuen jäme ti dokwäbti,

ye abko Ngöbökrä; akwa kä ruen kuin ti dokwäbti, ye abko mun die mikakrä nüne Kristokrä. ¹⁴ Tita kore ñobtä ñan angwane Kristota nun tarere, ye käta ti kite nüne Kristo Kräke ja di ngöi jökrä, ñobtä ñan angwane Kristo krütani ni jökrä täte, aisete ni ngwäkäre käta töbike ñakare mda kukwe kämekämenbtä, ye kwrere jire ni jökrä tödekaka Jesubti käkwe trö kwitadre kukwe kämeye amne, ñan nünandre jakrä kwetre, ye abko tä gare metre tie, aisete tita nüne kore Kristo Kräke. ¹⁵ Kristo abko krütani ni jökrä Kräke, aisete nikwe ñan nünandre jire chi mda jakrä, akwa Kristo krütani nikrä, abti Ngöbökwé mikaninta nire, ye aibe Kräke nikwe nünandre, abkokäre krütani ni jökrä Kräke.

¹⁶ Kristo krütani ni jökrä Kräke, ye mden kisete ni tödekaka ñakare Jesubti käta töbike ño ño ni mda mdabtä, ye kwrere nita töbike ñakare mda mtare. Käne ni ngämi tödeke Kristobti angwane, Kristo abko ni ngwarbe ni mda mda kwrere ni nämane nütüre btä, akwa mtare nita töbike ñakare kore mda. ¹⁷ Ne aisete nire nire tä ketetibe Kristobe abko töita nebe ni btin kwrere amne, jändrän jökrä kira kämekäme nämane btä, ye abko nikanina ta. Ye täte Ngöbökwé ni kwitanina btin ketetibe Kristobe, aisete ni töita nebe btin mda. ¹⁸ Sribi jökrä, ye abko sribi Ngöbökwé amne Ngöbö ara jire käkwe ni mikani ja mäketä jabe Kristo köböire. Erere arato, ni jökrä käkwe ja mäkädreta Ngöböbe, ye abko tikwe mikadre gare ni mda mdaye abko sribi ye mikani ti kisete kwe abko krörö: ¹⁹ Kristo krütani ni Kräke, ye köböire Ngöbö ara jire namani ja mäketä ni jökräbe amne, nita tödeke Kristobti, ye ngwane Ngöböta ni ngite niara rüere denkä mento nibtä.

Amne Ngöbö tö ni tuai ja mäketa jabe, ye abko ti mikani niekä kwe ni mda mdaye. ²⁰ Ne aisete, Kristo ara jire kākwe ti juani blite niara kābti amne niara diäre amne, Ngöbö ara jire kākwe blitadre, ye kwrere jire Ngöböta kukwe ribere ti köböire munye. Kristo diäre tita kukwe krörö ribere kisere munye: Munkwe ja mākādreta Ngöböbe, ye abko tita mätäire munbtä Kristo kābti. ²¹ Kristo kākwe ja mikani ngite ñakare jire chi Ngöbö rüere, akwa Ngöbökwē niara mikani ngite ni kwrere, niara köböire ni rabadre tuen metre Ngöbö ngwārekri abkokāre.

6

¹ Mtare ti abko sribikā Ngöbökwē, aisete tita ribere krörö munye: Ngöbökwē ja moto mikani kuin munkrā abko munkwe kanina ngābti, akwa mtare munkwe ñan trö kwita ie, ² ñobtä ñan angwane Ngöbö Kukwei kätä niere krörö: Kä kuin näire munkwe ja di kārābare tie angwane, tikwe mun kukwei kani ngābti. Erere arato, köbö ye näire mun rabadre dianintari, ye angwane tikwe mun die mikani kākwe mun dianintari, *Isaías 49.8* abko nieta kore Ngöbö Kukweibtä. Ne aisete mtare abko kä kuin nūra munkrā amne mun rabadre dianintari abko köböi nūra mtare.

Pablokwē ja tare nikani kri

³ Nunta sribire ye rüere ni mda mdakwe ñan ñākādre blo, abkokāre nunta nüne ñakare blo ni mda mda okwābti. ⁴ Akwa nun abko sribikā era metre Ngöbökwē abko nunta bā mike krörö jabtä: Nunta ja tare nike kri krübāte angwane, nunta ja tare nika ye mike niken bātārekā ta. Erere arato,

nunta jändrän jökrä mdei nike kri amne kukwe bätäkä ngwarbe tä kite nun rüere kwärikwäri sribibtä Jesukristokrä abko kisete nunta ja tare nike. ⁵ Erere arato, kukwe kuin Jesukwe dokwäre nun kwata metata, nun kitata ngite kä teri amne, juta kwatirekwatire te ni kwati käta kä mike nokre nun rüere. Mdakäre abko, nunta sribire tare krübäte au jakrä amne nunta kibien ñakare sribibtä amne nunta mrö nike kri arato. ⁶ Mdakäre abko, nun sribikä era metre Ngöbökwe abko nunta bä mike krörö arato: nunta nüne deme Ngöbökrä amne kukwe kuin era metre Ngöbökwe Jesubtä abko gare kuin nunye. Erere arato, nun motota nebe romon ñakare jötrö jötrö nun rüe kräke, akwa nunta tarere bätäreka ja täritäri. Erere arato, Ngöbö Üai Deme tä nüne nunbtä, köböire nunta ni mda mda tarere era metre jökrä. ⁷ Amne nunta kukwe era metre Ngöbökwe niere amne, Ngöbö di kri tä nunbtä, ye köböire abko nun sribikä era metre Ngöbökwe abko nunta bä mike. Mdakäre abko, nunta nüne era metre Ngöbökrä ni mda mda okwäbti, ye abko jändrän rükrä kwrere amne jändrän ja ngibiakrä ni rüe ngäniene, kwrere tä nun kisete kwärikwäri abko bti nunta rüe nun rüebe. ⁸ Erere arato, batira jire nun mikata ütiäte jae ni mda mdakwe amne batira jire abko ñäkäta taretare nunye arato. Erere arato, batira jire ni mda mda tä blite kuin nunbtä, akwa batira jire abko blitata blo nun rüere ni mda mdakwe. Erere arato, nunta kukwe era erere niere, akwa nun bä mikata ni ni ngökaka kwrere. ⁹ Erere arato, nun abko gare kuin ni mda mdaye, akwa nun gare ñakare ietre tä niere; bäsi nun kāmikata batire

batire, akwa nun tä nüne; nun kwata metata krübäte, akwa nun kämikata ñakare. ¹⁰ Mdakäre abko, nun motota nebe ulire, akwa käre kätä nebe bäre nuäre nunbtä. Erere arato, nun bo-bre, jändrän ñakare nunkwe, akwa nunta ni kwati mike jändrän Ngöbökwé bkäne kabre; nun jändrän kä nebtä bkäne ñakare, akwa nunta jändrän jökrä Ngöbökwé bkäne, ye kwrere nun abko sribikä era metre Ngöbökwé abko nunta bä mike jabtä.

¹¹⁻¹² Ti mräkätre Corintobo, nun nämä töbiké ño, erere nunkwe niebare kwatibe munye amne, nunta mun jökrä tarere kri krübäte, akwa munta nun tarere ñakare metre. ¹³ Ye abko, ngäbäkre rün kätä kukwe ribere ngobo kwe ie, ye kwrere ti bike ribere munye: Tita mun tarere kri abko ütiäre munkwe ti tare ja di ngöi jökrä abko ti tö ribei munye.

Nitre tödekaka ñakare Jesubti, ben ja mäkädre ñakare

¹⁴ Mdakäre abko, jändrän ngwarbe bä jene jene, ye ni ñan raba mäketé krito kratibebtä mikakäre sribire gwaire abko tä tikani Ngöbö Kukweibtä, ye kwrere arato nitre tödekaka ñakare Jesubti, ye ben munkwe ñan ja geta dikaro, ñobtä ñan angwane kukwe era metre Ngöbökwé abko ñakare ja kwrere jire chi kukwe käme yebe. Erere arato, kä iko abko ñakare jire chi kä ngwen kwrere, aiseté ñan rabadre ketetibe jire chi. ¹⁵ Erere arato, Kristo abko töi ñakare ja näre Belialibe (abko Satana ara), ye kwrere arato nitre tödekaka ñakare Jesubti abko ñakare töi ja näre nitre tödekaka Jesubti ben. ¹⁶ Erere arato, mun tödekaka Jesubti abko ju Ngöbö nire kwe ye kwrere amne, mun ñan rabadre jire

chi ketetibe ngöbötire ngwarbe ben mikakäre ütiäte jae, ne abko gare metre munye. Ni tödekaka Jesubti abko ju Ngöböbe kwrere gare nie, ñobtä ñan angwane Ngöbö ara jire käkwe niebare krörö ja Kukweibtä:

Tikwe nünandi amne tikwe dikadikä niaratre ngätäite amne, ti rabadi Ngöböre kräke amne niaratre rabadi juta jen tikwe, *Levítico 26.12; Jeremías 32.38*

abko nieta Ngöbö Kukweibtä. ¹⁷ Ne aisete ni Dänkien Ngöbö kätä niere krörö nitre tödekaka Jesubtiye arato:

Nitre tödeke ñakare tibti, ye ngätäite nän mento amne kä mitekä munkwe.

Amne jändrän dbe ñakare ti ngwärecri, yeptä munkwe ñan kise mika jire chi.

Munkwe nuendre kore ne ngwane, tikwe mun kadi ngäbti.

¹⁸ Amne ti rabadi mun Rün munkwe amne mun merire brare abko rabadi ti ngäbriänkäre tikwe, ye abko ni Dänkien Ngöbö Di Kri Jändrän Jökrä Nuenkrä kätä niere kore, ² *Samuel 7.14; Isaías 52.11; Ezequiel 20.34,41*

abko nieta Ngöbö Kukweibtä.

7

¹ Ti mräkätire tare tikwe, ni Dänkien käkwe jändrän kuin köböi mikani kore nie, ye mden kisete jändrän jökrä kätä ni mike käme Ngöbö ngwärecri, ye ngäniene nikwe ja ngibiadre kuin deme Ngöbökrä. Ye abko, ni ngrabare amne ni üai abko nikwe ngibiadre deme jökrä amne, nita Ngöbö jürä ngwen jabtä, ye köböire abko ari ja töi mike kwatibe nünakäre bäri deme Ngöbökrä.

Nitre Corintobo käi namani nuäre Pablobtä

² Ti mräkätire, munkwe ti tareta, ñobtä ñan angwane ni ñakare jire iti mun ngätäite abko rüere tikwe kukwe nuenbare blo amne, ni ñakare jire iti nikani ji blobti nünakäre Ngöbö rüere ti köböite. Erere arato, ni ñakare jire iti mun ngätäite abko tikwe ngökani ngwianbtä. ³ Tita blite kore ye abko ñan tita blite blo mun rüere mun bä mikakäre käme, akwa tikwe kukwe niebare käne munye, ye erere ti tö nieita munye: Mun tare kri tikwe, aiseite tita juto biare nüne amne krüte munbe gwaire. ⁴ Mun rikai janknu mentokwäre Jesukristo jiebtien ruen tie bäri, aiseite tita blite kore munbe. Mun käi juto krübäte tibtä. Tita ja tare nike bätäkä ngwarbe, akwa ti töita nebe munbtä angwane, jata nebe ruen dite tie amne käta nebe nuäre krübäte tibtä.

⁵ Kukwe rakakaba mda tibtä abko ti bike niere munye: Ti rükaba Macedonia nete, ye näire mentokwäre tita jadüke ñakare jire amne, kukwe taretare tä kite ti rüere kwärikwäri. Yebtä abko, kä jüräta nebe kri tibtä, aiseite tita nüne ñakare jäme abti kä nuke mtare. ⁶ Akwa Tito rükabata angwane, Ngöbö kä mikakata nuäre ni moto ulire btä, Ngöbö ye abko käkwe kä mikabata nuäre tibtä Tito köböire. ⁷ Ye abko, ñan Tito rükabata aibe käkwe kä mikabata nuäre tibtä, akwa munkwe kä mikani nuäre Titobtä arato, ye abko käi rababa nuäre tibtä. Ye abko, mun tö ti tuaita krübäte amne munkwe ja mikani ngite, yebtä mun motota ulire ti jiebtien amne munta töbike kri tibtä, ye nieba jökrä Titokwe tie abko bäri käi rababa nuäre tibtä mda.

⁸ Ti mräkätire, tikwe tarä tikaba tare munye ye käkwe mun moto mikani ulire, akwa yebtä abko

ja ruen ngite ñakare tie mtare. Tikwe tärä tikaba tare munye, ye kākwe mun moto mikani ulire bä jötrö, yebtä bäsi ja rababa ruen ulire tie kena, ⁹ akwa mtare käi nuäre tibtä. Ye abko ñan tikwe tärä tikaba munye, kākwe mun moto mikani ulire abko käi nuäre tibtä abko mun raba nütüre, akwa tikwe tärä tikani munye, ye kākwe mun moto mikani ulire Ngöbö ngwärekre, ye köböire abko munkwe ja töi kwitaninta Ngöbö kukwäre kākwe kukwe käme nuen nämane munkwe, ye munkwe kitani temen, ye abko käi nuäre tibtä. Ne aisete, mun moto rabadre ulire kore, ie Ngöbö tö namani abko erere namani bare, aisete mun ñan nikani jire Ngöbö bäre mento nun köböite. ¹⁰ Ye abko, nikwe kukwe käme kitadre temen, abkokäre ere angwane Ngöböta ni moto mike bäri ulire, ye abko käta ni töi kwiteta Ngöbö kukwäre amne nita kukwe käme ye kite temen ni rabadre dianintari abkokäre. Ye mden kisete, ni motota nebe ulire kore, ye ngwane ja ñan rabadre ruen ngite nie. Akwa nitre tödekaka ñakare Jesubti motota nebe ulire, akwa ñan tä kukwe käme kite temen, ye abko rabadi kärekäre Ngöbö okwä bäre mento. ¹¹ Ngöbö tö namani mun tuai moto ulire, ye erere mun moto namani, ye köböire abko jändrän bäri kuin namani bare munye abko krörö: kukwe nämane nakenkä ti rüere, yebtä munkwe töbikabare kuin ja käne amne munkwe ti ngie mikani. Ni nämane rüre ti rüere, kräke mun moto namani romon amne nane Ngöbökwé mun mikadre ja ngie nuen ti dokwäre, yebtä kä jürä namani munbtä arato. Akwa yebti abko mun tö namani ti tuita amne mun namani mokrere tibti, kākwe ni ja

mikaka ngite ti rüere ye mikani ja ngie nuen ti dokwäre. Munkwe jändrän jökrä nuenbare kore, ye köböire abko mun ja mike ngite ñakare siba ti rüere abko munkwe bä mikani jabtä. ¹² Tikwe tärä tikaba tare munye, ye ngwane nirekwe ja mikani ngite amne nire rüere ja mikani ngite kwe, yebtä ñan ti töi näma, käkwe tärä tikaba munye, akwa Ngöbö ngwärekre munta ti tarere ño, ye abko rabadre gare metre, abkokäre tikwe tärä tikaba kore munye. ¹³ Ye angwane, munta ti tarere abko munkwe bä mikani jabtä, ye abko käi nuäre kri tibtä mtare.

Mdakäre abko, munkwe kä mikaba nuäre tibtä, yebti ta abko kä nuäre kri Titobtä rükabata, ye abko bäri käi rababa juto tibtä amne, mun jökrä käkwe Tito die mikani, aisete kä namaninta nuäre krübäte btä, ye abko bäri käi juto tibtä. ¹⁴ Tito ngämi niken mun kanti yete, känenkri ti näma mun mike ütiäte jae, tikwe nieba ie. Ye kwrere bkänä munkwe ñan ti mikani ja gaire Tito okwäbti. Ye abko, ti näma munbe Corinto yete angwane, tikwe kukwe era erere aibe niebare munye, ye kwrere ti näma mun bä mike ütiäte Titoye, ye erere mun kwani ie. ¹⁵ Tito janama mun kanti yete angwane, mun jökrä käkwe kani ngäbti kuin amne munkwe mikani bäri ütiäte jae, käkwe niara kukwei mikani täte, ye abko tä nuke töreta ie, aisete mtare Titota mun tarere bäri mda. ¹⁶ ;Ti raba tödeke kwatibe munbti, ye abko käi nuäre kri tibtä!

8

Ngwian biandre ja moto kuinbti

¹ Ti mräkätre, mtare ti bike blite kukwe mdabtä abko krörö: Nitre tödekaka Jesubti tä Macedonia nete abko kräke Ngöbökwe ja moto mikani kuin, käkwe die mikani kri abko ti tö nibi niei munye. ² Tödekabtä Jesubti ja mräkätre nete käkwe ja tare nikani kri krübäte, akwa kä bäri nuäre krübäte btätre. Erere arato, niaratre bäri bobre bobre amne tä jändrän kabre mdei nike, akwa bäsi ni ngwian bkänkä krikri käta ngwian bien kabre, ye kwrere jire ngwian bianba ja moto kuinbti kwetre Ngöbökrä. ³ Ye abko, niaratre di nuäi nuäi, ye erere btä ngwian bianba kwetre, akwa ja moto mikani bäri kuin kwetre, käkwe ngwian biani bäri mda arato. Ja mräkätre käkwe ngwian bianba kore ti okwäbti, aisete tita niere kore munye. Erere arato, ja töi jenbti ⁴ ja mräkätre Macedonia nete tö rababa juta deme Ngöbökwe die mikai ni tödekaka Jesubti nünanka kä mda mda kanti ben gwaire, aisete tikwe kä biandre ietre arato ngwian biankäre abko rababa ribere kisere tie. ⁵ Ye erere bkänä, niaratre di nuäi nuäi, yebti ta ngwian bianba bäri kabre kwetre, ye abko ngwian ñan biandre kore kwetre ti näma nütüre. Abti ngwian ye bäre mda abko niaratre ara jire käkwe ja mikaba au ni Dänkien Jesukristo kisete, bti nun kisete arato, Ngöbö tö namani ño, ye erere nuenba kwetre. ⁶ Ye mden kisete, Tito nämanena ngwian ükekrö käne, ye kwrere rikadreta ngwian ükekröta mun kanti yete abko tikwe ribeba ie. ⁷ Mun abko tä ji ngwena käne jändrän keta kabrebtä abko krörö: Ngöbö diebti mun nena tödeke kwatibe Ngöböbti amne mun nena blite nuäre nuäre Ngöbökrä. Erere arato, Ngöbökwe mun mikanina töbtä amne mun

tä juto biare ni mda mda die mikakäre. Amne ni mda mda taredre ño abko nunkwe bä mikani mun okwäbti amne nukanina gare munye. Erere arato munta ni mda mda tarere. Ye kwrere arato, munkwe ji ngwian käne ja moto mikabtä kuin ngwian biankäre. ⁸ Ne abko ñan tita ngwian biamna kisere munye, käta niere kore, akwa nitre tödekaka Jesubti mda mda tä juto biare ngwian bien abko ti tö mikai gare munye, käta niere kore. Munta ti tarere era bkänä ya abko ti tö gai, käta kä bien kore arato munye, ⁹ ñobtä ñan angwane ni Dänkien Jesukristo ngämi nüke kä nebtä, känenkri niara nämene jändrän jökrä bkäne kä käinbti, akwa mun rabadre jändrän Ngöbökwé bkäne kri, abkokäre niarakwe ja mikani bobre mun kräke, ye abko garera munye, aisete tita niere kore munye.

¹⁰ Mdakäre abko, munkwe ngwian biandre ño metre, yebtä tita töbike ño abko ti bike niere krörö munye mun die mikakäre: Kä känente mun nikani ngwian ükekrö, ye ngwane nitre gätäkä Jesu käbti nere temen, ngätäite munkwe ja töi mikani sribi kuin ne nuene käne amne, ñan mun nikani ngwian ükekrö jirekäbe, akwa kä namani juto munbtä sribi ye nuenkäre, akwa ñan namani bare täte munye. ¹¹ Ne aisete, kä namani juto munbtä ngwian bien kena, ye kwrere munkwe kä mika juto jabtä sribi ye mikakäre bare täte mtare. Ngwianta nuäi nuäi munkwe biandre, ye erere munkwe bian ja moto kuinbti, ¹² ñobtä ñan angwane ni töta nebe jändrän biain era metre ja moto kuinbti amne jändrän tä nuäi nuäi nikwe abko erere nita bien, ye abko dbe Ngöbökrä amne Ngöböta kaen ngäbti ja moto kuinbti nie arato. Jändrän ñakare

nikwe, ye abko Ngöböta kärere ñakare nie.

¹³ Mdakäre abko, ñan munkwe jändrän munkwe biandre jire jökrä ni mda mda die mikakäre abti mun rabadre jändrän mdei nike abko tita niere, akwa mun amne ni mda mda rabadre jändrän bkäne ja kwrere jökrä, ie ti tö, aisete tita niere kore munye. ¹⁴ Mtare mun jändrän bkäne kabre krübäte abko ñan tä nebe krüte munye. Jändrän ye abko nitre tödekaka Jesubti nünanka juta Jerusalénte tä mdei nike, aisete kä tarä munye niaratre die mikakäre. Erere arato, köbö mdabti mun rabadre jändrän ño ño mdei nike amne niaratre rabadre jändrän ye bkäne kabre arato angwane, mun die mikadreta kwetre arato. Ye kwrere mun rabadre jändrän bkäne ja kwrere jökrä. ¹⁵ Kukwe yebtä Moisékwe kukwe tikani abko erere Ngöbö Kukwei kätä niere krörö:

Ni ruäre käkwe mana ükaninkrö kabre, akwa kwetani jökrä kwetre angwane, namaninte ñakare ietre.

Amne ni ruäre abko käkwe mana ükaninkrö braibe, akwa namani täte ietre arato amne mrö nikani ñakare kwetre, *Exodo 16.18*
abko nieta kore Ngöbö Kukweibtä.

Pablokwe Tito juaninta nebe Corinto

¹⁶ Ti mräkätre, tita mun tarere, aisete käre ti töita munbtä, ye kwrere Ngöbökwé Tito töi mikani mun tarere, aisete niara töita käre munbtä, yebtä abko tita kuin niere Ngöböye. ¹⁷ Tito abko töi nämä rikabtä basareta munye yete, aisete tikwe juanbata mun kánti yete angwane, ja näin nieba kwe tie, aisete ja töi jenbti Tito bike nikenta basare

munye. ¹⁸ Angwane tita ja mräkä tödekaka Jesubti juen iti Tito mukore nebe mun kanti yete. Ja mräkä ye abko tä sribire kuin Ngöbö kukwei kuin yebtä, aisete ja mräkatre tödekaka Jesubti tä gätäre kä ngrabare temen Macedonia nete abko käta blite kuin jökrä niarabtä. ¹⁹ Mdakäre abko, ngwian bianta munkwe ja moto kuinbti, ye nun rikadre ngwena Jerusalén angwane, ja mräkä ye rikadre siba nunbe nun die mike, abkokäre nitre tödekaka Jesubti käkwe dianinkä sribi nuenkäre nunbe. Sribi nuenta nunkwe, ye abko ni Dänkien Jesu mikakäre ütiäte jae amne nun tö ni mda mda die mikai abko nunta bä mike, aisete ja mräkä dianinkä sribi nuenkäre kore nunbe abko tita juen Titobe yete. ²⁰ Nunta ngwian ükekrö ño ño, ye dokwäre ni mda mdakwe ñan ñäkädre blo nun rüere, ie ti tö, aisete tita ja mräkä mda juen kore Titobe. ²¹ Erere arato, ngwian biani, nebtä ñan nun tö jändrän jökrä nuein kuin metre ni Dänkien aibe okwäbti, akwa ni mda mda okwäbti arato, aisete tita ja mräkä ye juen kore Titobe.

²² Mdakäre abko, tita ja mräkä mdara jire juen Tito mukore amne ja mräkä mda yebe. Ni ye abko kä juto krübäte btä sribire abko tä bä mike tuadre bätäkä ngwarbe jabtä ti okwäbti amne, mtare bäri munkwe ja kukwei mikadi täte käkwe ngwian biandi abko ruen ie, aisete tita juen siba nebe yete. ²³ Angwane Tito abko btä ni mdakwe kukwe ngwiantari munye angwane, Tito abko sribi muko tikwe amne tä sribire gwaire tibe mun die mikakäre, munkwe nie kore. Ja mräkä nibu yebtä kukwe ngwiantari munye angwane, niaratre abko nitre gätäkä Jesu käfti Macedo-

nia nete kākwe dianinkä juandre nunbe amne, niaratre tä Kristo mike ütiäte jae abko munkwe nie. ²⁴ Erere arato, nunta mun kākitekä, ye abko kukwe era erere nunta niere, ye kwrere rabadre gare ja mräkätre tödekaka Jesubti ie Macedonia nete, abkokäre munkwe ja moto mika kuin ja mräkä ye kräke amne, munkwe ñan ti mika ja gaire abko ti tö ribei munye.

9

¹ Munta ngwian ükekrö, yebtä tikwe ñan kukwe tikadre mda munye ruen tie, ² ñobtä ñan angwane bäri mun tö ngwian biain abko gare kuin tie. Kä känente jire abti kä nüke mtare mun nünanka kä Acayate tö ngwian biain bäri ja mräkätre die mikakrä abko tita niere ja mräkätreye Macedonia nete. Munta juto biare ngwian bien, abtä tita mun kākitekä, ye abko tä ja mräkätre Macedoniabo die mike, aisete niaratre tö ja mräkätre die mikai bäri munbe gwaire. ³ Mun abko tä juto biare ngwian bien, yebtä tita mun kākitekä ja mräkätre nete okwäbti, akwa ti kukwei rabadre bäri ütiäte, abkokäre tita ja mräkä juen nibu Titobe yete ngwian ükekrö. Mun rabadre ja mike juto bkänä ngwian bien niaratre okwäbti, abkokäre tita juen, ⁴ ñobtä ñan angwane nunta tödeke krübäte munbti, kätä mun kākitekä käre abti nane ja mräkätre Macedoniabo nete rikadre ruäre tibe nebe mun kánti angwane, munkwe ñan ngwian biandre täte jökrä, ye ngwane munkwe nun mikadre ja gaire angwane, nun tätre blite ngwarbe kuin munbtä, kwrere nun bä rabadre. Yebtä abko rabadre gaidre kri munkrä au abko känenkri tita mun mike

mokre. ⁵ Ti ngämi niken, ye känenkri munkwe ngwian biandi munkwe niebare, ye erere munkwe mikadre biare abko ja mräkätre nimä ye rikadre niere munye abko rabadre bäri kuin munkrä ruen tie, aisete tikwe niaratre juanba käne basare munye yete. Munkwe ngwian biandre ja moto kuinbti, ie ti tö rababa amne ñan munkwe biandre kábäbti ta abko ie ti tö rababa, aisete tikwe niaratre juanba kore mun mike mokre.

Pablokwe ngwian bä mikani nurabtä

⁶ Ti bike ngwian bä mike nura kwrere mda, ne munkwe ngwian töre käre jae abko krörö: Nire nire käta nura nökö chi abko käta nura ngwä ötö chi amne, nire nire tä nura nökö kabre abko käta nura ngwä ötö kabre arato. Ye kwrere arato, munkwe jändrän biandre kabre Ngöbökrä, ye ngwane Ngöbökwé jändrän kuinkuin biandi kabre munye. ⁷ Ye abko, munkwe ngwian biandre nuäi nuäi btä munta töbike, ye erere munkwe bian, akwa munkwe ñan biandre ja moto ulire bti amne ñan ni mdata biamna, ñobtä ñan angwane kä nuäre nibtä ngwian bien, ni ye abko Ngöböta tarere. ⁸ Munkwe jändrän biandre kore Ngöbökrä angwane, Ngöbökwé mun die mikadre kri, käkwe jändrän bätäkä ngwarbe biandre kabre munye amne, mun rabadre jändrän jökrä bkäne täte nünankrä. Ye angwane, jändrän yehti mun rabadre ni mda mda die mike, abkokäre Ngöbökwé biandre munye. ⁹ Kukwe yehtä abko Ngöbö Kukweita niere krörö:

Ni bobre bobre, ie Ngöbökwé jändrän biani kabre ngwarbe amne, käre Ngöböta ja moto mike kuin ni mda mdakrä, *Salmos 112.9*

abko nieta Ngöbö Kukweibtä.

¹⁰ Ngöböta jändrän bien kore nie, yebtä ti bike ngwian bä mike nura kwrere abko krörö: Ngöbö abko tä nura bien nökadre amne, mrö kwetata nikwe abko Ngöbö ara käta bien. Ye mden kisete, Ngöbö ara jire käkwe nura biandi kabre munye nökadre amne Ngöbö ara jire käkwe mikadi niren, aisete mun di rabadi ja moto mikakrä kuin jändrän bien bäri Ngöbökrä, ye abko käkwe ni kwati die mikadi. ¹¹ Munkwe jändrän biandre kabre ni mda mda die mikakrä, abkokäre Ngöbö diebti mun rabadre jändrän bätäkä ngwarbe bkäne kabre amne, munkwe biandre ja moto kuinbti amne, ngwian ükäröta munkwe abko munta bien ngwian-dre nunye, ye rabadi ja mräkätre kisete angwane, käi rabadi nuäre btätre, käkwe kuin niedi Ngöböye.

¹² Ñobtä ñan angwane munta ngwian juen, ye rabadi ja mräkätre Jerusalénbo kisete angwane, jändrän ñakare kwetre, ye rabadi kisete angwane, bäri jändrän ye köböire abko rabadi kuin niere kabre Ngöböye, ¹³ ñobtä ñan angwane Ngöbö kukwei kuin Kristobtä abko mikata täte munkwe munta niere, ye mden erere munta mike täte, käta jändrän juen ja mräkätre Jerusalénbo Kräke amne ni mda mda Kräke. Munta ja moto mike kuin, käta jändrän bien kore, yebtä niaratre käkwe Ngöbö käikitadrekä. ¹⁴ Mdakäre abko, Ngöböta ja moto mike kuin mun jökrä Kräke, aisete munta ja mräkätre die mike, yebtä abko niaratre tä mun tarere kri, käkwe blitadi Ngöböbe munkrä. ¹⁵ Ngöbökwé jändrän kuin ütiäte kri biani ngwarbe nie abko Jesukristo ara, yebtä abko kukwe ñan kwandre jire kwati bti ni raba kuin niere Ngöböye.

Tita kuin niere Ngöböye Jesukristobtä.

10

Pablota blite jakrä

¹ Kristo abko moto jäme ja mikaka bobre nibtä, ye käfti abko ti Pablo bike kukwe ribere krörö munye: Tita nebe mun kánti yete angwane, mun jüräta nebe tibtä, abti tita nebeta mente temen, käta tärä tike munye angwane, tita ja bä mike krübäte, munta niere tibtä. ² Ye abko ti näinta basareta munye yete angwane, tita nüne ni tödekaka ñakare Jesubti kwrere, käta jändrän ükete jakrä au abko ni ruäre mun ngätäite tä niere tibtä. Ni ye kräke, ti rükadre ja bä mike krübäte ruen tie, akwa ye abko ti ñan tö nuein, aisete munkwe ñan ti ngwian ja bä mike krübäte yete, käkwe ti kukwei mikadre täte mtare abko ti tö ribei munye. ³ Ti abko tä nüne kä nebtä mun kwrere bkänä, akwa ñan ni kä nebtä tä rüre, ye kwrere tita rüre Ngöbö rüe rüere. ⁴ Ye abko, jändrän bti ni kä nebtä tä rüre, ye kwrere bti tita rüre ñakare, akwa Ngöbö di kri käta jändrän jökrä ribi ribi niara rüere ye juen ngwarbe, ye aibebti tita rüre kukwe taretare ngwarbe ngwarbe rüere, aisete ni mda mda tä ti kite ngise ngwarbe abko kukwei tita bä mike ngwarbe. ⁵ Erere arato, Ngöbö kukwei ñan rabadre gare ni mda mdaye, abkokäre nire nire käta bike kri amne tä kukwe mike Ngöbö Kukwei rüere, ye ben tita blite kukwe kwetre bä mikakäre ngwarbe. Mdakäre abko, ni jökrä käkwe tödekadre metre Kristobti, abkokäre tita ni jökrä töi kwite tödeke bti. ⁶ Erere arato, mun jökrä käkwe Kristo mikadre täte era metre angwane, nire nire ñan

tä Kristo kukwei mike täte abko erere ti tädi juto biare mike ja ngie nuen.

⁷ Kukweta ño era metre, yebtä munkwe töbika kuin ja käne amne nire nire abko jen Kristokwe ruen era metre jabtä ie, ni ye abko ie ti jen Kristokwe arato abko rabadre gare metre. ⁸ Kristo kākwe ja di biani tie, ye tita niere bäre bäre ja bä mikakäre ütiäte, akwa yebtä tita nebe ja gaire ñakare, ñobtä ñan angwane Kristo kākwe ja di biani tie mun die mikakäre nüne bāri metre Kristokrä amne, ñan ja di biani kwe tie mun di käintbekrä. ⁹ Tita tärä tike munye, ye abko mun rekwetadrekä ti käne, abkokäre tita tike, mun ñan raba nütüre kore, ¹⁰ ñobtä ñan angwane ni ruäre yete kätä niere krörö tibtä: Ti mobe temen kätä tärä tike munye angwane, tita ñäke taretare munye amne tita kukwe taretare mike mun kötärä, akwa tita nebe mun ngwärekre angwane, ti ngwarbe, di ñakare amne, ti blite ñakare kuin ni töbtä kwrere, akwa täräbti abko tita ja bä mike krübäte abko tä niere tibtä. ¹¹ Akwa nire tä ñäke kore tibtä, ye abko ie kukwe krörö rabadre gare arato: Tita mobe mun okwä bäre angwane, tita kukwe taretare tike täräbti munye abko nieta kore tibtä, akwa tita kukwe tike munkrä, ye nire nire kākwe ñan mikadre täte angwane, ti rabadi yete mun ngwärekre angwane, tita tärä tike ño, ye kwrere arato tikwe ja mikadi mun ngwärekre, aisete munkwe ñan ja ngöka.

¹² Nitre ja dikaire au, ye abko ben ti ñan raba ja gaen jire chi amne, ti ñan raba ja bä mike jire chi niaratre kwrere, akwa niaratre abko kätä kukwe niere ngwarbe, kätä niken ja töi ñäke jakrä

au amne tätre ja bä mike ja kwrere kwärikwäri, akwa tätre dre nuene metre ñan tä nebe gare ietre. ¹³ Akwa Ngöbökwé kä tärä mikani nebe mdente sribikäre tie, yebti ta ti ñan rikadre jire ja bä mikakäre ütiäte, nitre dirikä blo tä nuene ye kwrere, ñobtä ñan angwane Ngöbö ara jire kätä kä tärä mike sribikrä tie, aiseite Ngöbö ara jire käkwe kä biani tie abko köböire ti namani mun kanti Corinto yete. ¹⁴ Ye mden kisete, Ngöbökwé kä tärä mikani nebe mdente sribikrä tie, yebti ta tita niken ñakare, aiseite Ngöbökwé kä biandre ñakare tie sribikäre mun kanti yete angwane, ti ñan rabadre nebe käne mun kanti yete. Akwa Ngöbökwé kä tärä mikani nebe yete sribikäre tie, aiseite ti namani Ngöbö kukwei kuin Kristobtä ngwena käne munye yete. ¹⁵ Ngöbökwé kä tärä mikani sribikrä tie, yebti ta tita niken ñakare ja käikitakakäre sribi ni mda mdakwe yebti. Akwa mun jatadre tödeke bäri mda Ngöböbti, abkokäre ti tö sribire bäri mda mun ngätäite yete, akwa Ngöbökwé kä tärä mikani mdente sribikrä tie, ye erere kanti ti tö sribire. Erere arato, mun rabadre tödeke bäri Kristobti angwane, ti tö rikai bäri mentokwäre mda, ¹⁶ kukwe kuin Ngöbökwé Kristobtä mike gare ni mda mdaye arato. Akwa ni mda mda nebe dirire ñakare, ye kanti ti tö rikai angwane, ti ñan tö bikai kri sribi ni mda mdakwe yebti, aiseite ni mda mda tä sribire, ye kanti ti ñan tö rikai. Ni mda mda nükani mun ngätäite kätä mun ngökö, ye kwrere ti ñan tö nuein, ¹⁷ ñobtä ñan angwane Ngöbö Kukwei kätä niere krörö:

Nire nire tö ja käikitaikä au käkwe ni Dänkien Ngöbö
käikitaka jirekäbe, *Jeremías 9.24*

abko nieta Ngöbö Kukweibtä, ¹⁸ ñobtä ñan angwane nita ja käikitekä au, ye abko ñan tä ni mike ütiäte, akwa ni Dänkien ara jire tä ni käikitekä, ye abko bäre ütiäte kri.

11

Pablota blite nitre bikaka Jesu kukwei ngwianka yebtä

¹ Ni töi ñakare käta blite ngwarbe kwäräkwärä, ye kwrere ti bike blite munbe, akwa munkwe ti kukwei nua bätäreka abko ti tö ribei munye.

² Tita mokrere krübäte munbti, akwa tita mokrere munbti, ye abko tä kite Ngöbökre, ñobtä ñan angwane meri bati kaibe deme abko rün tö ngibiai deme brarekrä, ye kwrere ti tö mun ngibiai deme nitre dirikä blo ye ngäniene, mun mikakäre ni brare itibe kisete. Ni brare kisete tikwe mun mikadre, ni ye abko Kristo ara. ³ Mtare, ja töi metrebti munta Kristo tarere metre, akwa kä jürä krübäte tibtä, ñobtä ñan angwane kira Sataana käkwe ja bä mikani tbi kwrere abko nämane bäre töbtä ni ngökabti, käkwe Eva ngökani, nane ye kwrere munkwe ja ngökamna nitre dirikä bloye amne mun töi kwitadre kwetre amne mun töi ñan rabadre kwatibe Kristobtä abko jüräta nebe tibtä.

⁴ Tita niere kore munye, ñobtä ñan angwane Ngöbö kukwei kuin Jesubtä diribarera tikwe munye, yebti ni mda mda tä dirire bä jene munye Jesubtä, ye abko munta kaen ngäbti kuin amne munta kukwei mike ütiäte. Erere arato, Ngöbö Üai era metre kani ngäbti munkwe, yebti munta üai mda kaen ngäbti. Erere arato, Ngöbö kukwei kuin Jesubtä munkwe kanina ngäbti, yebti mtare

munkwe Ngöbö kukwei mda kadre ngäbti nieta munye, erere munta kaen ngäbti. Ye mdenbtä tita niere kore munye. ⁵ Akwa nitre bikaka Jesu kukwei ngwianka krikri jatani ti jiebtä, yehtë ja ruen ñakare bobre tie. ⁶ Ti abko ie blita gare ñakare kuin ni mda mda ngwärekre nitre bikaka Jesu kukwei ngwianka krikri ye kwrere, akwa Ngöbö kukwei kuin Jesubtä ye abko gare kuin metre tie. Ye mden kisete, ti nämane mun kanti yete angwane, ti nämane dre dre nuene angwane, Ngöbö kukwei gare metre tie abko ti nämane bä mike jabtä mun okwäbti.

⁷ Mdakäre abko, tikwe Ngöbö kukwei kuin Jesubtä mikani gare munye angwane, mun rabadre ütiäte, abkokäre tikwe bikaba tidrä, käkwe sribi ütiä käräba ñakare munye. ¿Yehtë tikwe ja mikani ngite ya? Ñakare jire chi. ⁸ Ja mräkätre tödekaka Jesubti kä mda mda kanti, ye käkwe sribi ütiä biani kiakia tie, amne tikwe kani ngäbti ietre, ye köböire abko tikwe sribiba ngwarbe munbe. ⁹ Erere arato, ti nämane mun ngätäite yete angwane, ti nämane nebe jändrän mdei nike ruäre angwane, tikwe sribi mikani ñakare mun iti kisete, ñobtä ñan angwane jändrän mdei nika nämane tikwe abko ja mräkätre Macedoniabo nämane nuke angwane, nämane bien tie. Tikwe sribi mikani ñakare jire mun kisete, ye kwrere tikwe nuendi janknu. ¹⁰ Ti abko, ie kukwe era Kristobtä gare kuin, ye kwrere Ngöbö kukwei kuin Kristobtä tikwe mikani gare munye angwane, tikwe ütiä käräbare ñakare munye, yehtë abko ja ruen ütiäte kri tie, aisete ni ñakare jire iti Acaya yete kä raba ti kada kete kukwe era ye niehtë. ¹¹ ¿Tita ñäke kore, yehtë

abko tita mun tarere ñakare munta nütüre ya? Ñakare. Mun tare kri tikwe, ye abko gare kuin Ngöböye, aisete mun tare ñakare tikwe, munkwe ñan nütü. ¹² Ni mda mda tä nuke dirire mun ngätäite, ye abko ie ja ñan rabadre ruen ütiäte ti kwrere, abkokäre tikwe ñan kä biandre jire chi ietre sribikäre ti kwrere amne tita sribire, ye kwrere tikwe sribidi janknu munbe. ¹³ Tita niere kore, ñobtä ñan angwane nitre ye abko ñakare Kristo kukwei ngwianka era metre amne niaratre abko ni ngökaka, akwa tätre ja bä mike Jesu kukwei ngwianka kwrere. ¹⁴ Akwa niaratre tä näin kore, ye abko ñakare kukwe bä jene, ñobtä ñan angwane Satana ara jire käta ja bä mike angele kä trä ngwente Ngöbökwé kwrere. ¹⁵ Ye mden kisete, sribikätre Satanakwe abko tätre ja bä mike ni sribikä metre Ngöbökwé ye kwrere, yeبتä munkwe ñan töbikadre kri. Akwa niaratre tä näin ni ngökö kore, ye dokwäre Ngöbökwé mikadi ja ngie nuen mrä.

Pablota ja tare nike, btä tä ja käikitekä

¹⁶ Ti bike niereta bobuta krörö munye: Ti abko töi ñakare, ye munkwe ñan nütü jire chi tibtä, akwa ti töi ñakare munta nütüre janknu tibtä ne ngwane, ni töi ñakare, ye kwrere jire ti bike blite angwane, munkwe ti kukwei nua. Ti tö blitai ni töi ñakare kwrere ja käikitakakäre chi. ¹⁷ Tikwe ja käikitarekä kore, ye kwrere ti Dänkien Jesu käkwe ñan ja käikitadrekä, akwa ti bike blite kore ni töi ñakare kwrere ja töi jenbti au, ¹⁸ ñobtä ñan angwane ni tärä mun ngätäite käta ja käikitekä au, ni tödekaka ñakare Jesubti tä ja käikitekä au ye kwrere, aisete ti bike ja käikitekä siba niaratre kwrere. ¹⁹ Mun

abko töbtä kri amarebti nitre ni ngökaka töi ñakare tä mun kanti yete abko ie munta olo ketete jäme.

²⁰ Erere arato, tätre mun mike ja kukwei mike täte angwane, munta kaen ngäbti jäme. Mdakäre abko, tätre jändrän denkä ngwarbe munkän, tä mun ngökö amne tä bätä ngwen munbtä, tä mun mete ngwärebtä, akwa munta kaen ngäbti jäme.

²¹ Akwa ti abko käkwe ja mikani ñakare krübäte jire chi dirikä mda mda ye kwrere, akwa tikwe ja mikani bobre, di ñakare mun okwäbti yete, yeبتä abko tita nebe ja gaireta.

Akwa nitre mun ngökaka tä ja käikitekä au, aisete ni töi ñakare kätä ja käikitekä, ye kwrere ti bike ja käikitekä krörö arato: ²² Niaratre abko hebreore amne ti hebreo arato. Niaratre abko israelita amne ti israelita arato. Niaratre därebare Abrahamkri amne ti därebare Abrahamkri arato. ²³ Mdakäre abko, ni töi ñakare käkwe blita, ye kwrere jire ti bike niere krörö mda: Niaratre abko sribikä Kristokwe tätre niere, akwa ti abko bäri sribikä Kristokwe niaratre ngwä abko ti bike bä mike krörö: Tikwe sribibare bäri tare nitre ni ngökaka tä mun ngätäite yete ye ngwä. Erere arato, sribibtä Kristokrä ti kitani ngite bäre bäre niaratre ngwä amne, ti kwata metani bäri niaratre ngwä arato amne bäre bäre bäsi ti krütani arato sribikäre Kristo kräke niaratre ngwä. ²⁴ Erere arato, bärrike jire nitre israelita käkwe ti kwata metani bä grebti bä jätäbti bä ökän batire batire amne ²⁵ bämä jire nitre romanobo käkwe ti kwata metabä kri otobti amne bati ti tākāba jäbti ti kāmikakäre. Erere arato, ti nämāne näin rute mrenbti angwane, bämä ru rikaba ñöte nguse ti ngöi jökrä, ye ngwane köböiti dibire rare tikwe jübakaba mrenbti amne bäsi ti

müre reketaba ñöte. ²⁶ Mdakäre abko, kukwe kuin Kristobtä tita ngwena ni mda mdaye, yebtä tikwe dikakabarera kabre kwäräkwärä amne dikakabtä kore ñö krikri jite kākwe ti rätäkäba bäre bäre amne nitre gokä kākwe ti rätäkäba bäre bäre ji ngrabare. Erere arato, nitre israelita mda mda tödekaka ñakare Jesubti ja rüere tibe ye kākwe ti rätäkäba amne nitre nünanka juta mda mdabti ye abko nāma ti rātekä kri arato kukwe kuin Jesubtä diri dokwäre kore. Mdakäre abko, juta krikri te ni kwati kätä ti rātekä. Erere arato, tita niken kă mdabti juta bäre mento amne tita niken mrenbti angwane, käre ti rätäkäta amne nitre dirikä ngwarbe mda mda, ye käre tätre ti rātekä arato kukwe kuin Kristobtä ngwian dokwäre ti rätäkäta kore. ²⁷ Erere arato, tikwe sribiba tare krübäte amne tikwe ja tare nikaba kri amne bäre bäre tikwe kibiaba ñakare sribibtä. Mdakäre abko, tikwe mrö nikaba krübäte amne tikwe tomna mdei nikaba kri arato. Bäre bäre tikwe mröba ñakare amne tikwe kă tibo nikaba bäre bäre amne bäre bäre dän ñan rababa tie amne tikwe ja бүtie nikaba arato. Kukwe kuin Kristobtä tita niken ngwena kwäräkwärä, yebtä abko tita ja tare nike kore. ²⁸ Kukweta nakenkä kore tibtä, ye bärire mda abko kukwe mda mda tä kite ti rüere, ye abko tribe doboko kwrere jire tä kite mate ti kötärä angwane, nitre gätäkä Kristo kăbti, yebtä abko tita nebe töbike kri mda krörö: ²⁹ Mun ruäre dita krüte näin janknu Kristobe, ye ngwane ti dita krüte munbe gwaire siba. Amne ni tödekaka Jesubti ye tä niken ji blobti ni mda köböite, ye ngwane ti motota nebe romon ni tödekaka Jesubti ye dokwäre.

³⁰ Amne tikwe ja käikitadrekä kore ne ngwane,

ti bobre di ñakare, yebtä abko tikwe ja käikitadikä.
³¹ Amne Ngöbö, ni Dänkien Jesu Rün kwe aibe ni rabadre käikitekä kärekäre, ye okwäbti tita kukwe era erere niere abko gare kuin ie. ³² Mdakäre abko, ti nāma juta Damascote angwane, gob-ran sribikä jrei Aretas kräke ye kākwe nitre rükä mikani jukwebtä jutate yete ti kakäre ngite, ³³ akwa nitre tödekaka Jesubti nāma ruäre yete abko kākwe ti mikaba kutiate, kākwe ti gibiakaba bentanante ta timon kite ta juta yete angwane, tikwe kwäräbeba kore nitre rükä yebtä.

12

Ngöbökwē jāndrān mikani tuare köböre Pabloye

¹ Kukwe rakakaba kore tibtä, akwa tikwe ja käikitadrekä au kukwe yebtä abko ñan rabadre ti mike bāri ütiäte ruen tie, akwa ni Dänkien Jesu kākwe kukwe mikani tuare bäre bäre köböre kwrere tie abko btä ti bike blite janknu abko krörö:
² Kä kwä jätäbti kobkāra, ti nāma tödeke Kristobti angwane, ni Dänkien nikani ti ngwena mobe käin nebe Ngöbö ara jire kanti kä käinbti. Ye kanti ti jänikani abko gare kuin tie, akwa ti nikani metre kore ya o ti üai aibe jänikani ya abko gare ñakare tie, akwa Ngöbö aibe ie gare. ³⁻⁴ Akwa ni Dänkien nikani ti ngwena nebe kä kuin deme Ngöbökwē kanti, ye abko nikani ti ngwena ño metre abko gare ñakare tie, akwa kä ye kanti tikwe kukwe kaibe tiebe kukwei nuaba amne kukwe ye abko ti ñan raba niereta jire chi. ⁵ Kukwe nakaninkä kore tibtä, yebtä tikwe bikadre kri, akwa yebtä ñan tikwe bikadi kri au, akwa ti bobre, di ñakare, yebtä

abko tikwe bikadi kri. ⁶ Ye abko, tikwe kukwe tuaba, ye tikwe niedre ni mda mdaye bikakäre kri, ye ngwane tikwe ñan kukwe niedre jire ni töi ñakare kwrere ruen tie, ñobtä ñan angwane tikwe kukwe era erere niedre. Akwa ti ñan tö bikai kri au kukwe kore btä, ñobtä ñan angwane kukwe kore, yeßtä ni mda mdakwe ti mikadre ütiäte Jesu kukwei ngwianka kwrere, ie ti ñan tö, akwa tita nüne metre amne tita Ngöbö Kukwei mike gare metre, yeßtä ni mda mda käkwe ti mikadre ütiäte, ie ti tö.

⁷ Tikwe jändrän tuani, yeßtä tikwe ñan bikadre kri, abkokäre tita ja tare nike krörö: Kri tukwä, ye kwrere jire tä nebe ruen ngritekä ti ngrabare tie, ye abko Ngöbö ara jire käkwe Satana tuanimetre jändrän juen ti mikakäre bren kore abko kisete tita ja tare nike. ⁸ Tita ja tare nike kore, ye abko ti Dänkien käkwe diandrekä tibtä abko tikwe ribebarera bämä jire ie, ⁹ akwa niarata niere krörö tie: Tita ma tarere ja moto kuinbti, ye aibe rabadre ütiäte makrä, ñobtä ñan angwane ni bobre di ñakare, yeßtä abko ti di kri tuata, nieba ti Dänkienkwe tie. Ye mden kisete, ti bobre di ñakare, yeßtä bäri ti tö rabadre ja käikitekä, Kristo di kri rabadre täte jökrä tibtä abkokäre. ¹⁰ Ye abko, tita nebe ruen bobre, di ñakare tie angwane, ni mda mda tä ñäke taretare tie amne tita jändrän bätäkä ngwarbe mdei nike, erere arato tita ja tare nike ni mda mda kisete amne, tödekabtä Jesubti tita ja tare nike bätäkä ngwarbe, ye abko käi nuäre kri tibtä, ñobtä ñan angwane tita nebe ruen bobre di ñakare tie, ye ngwane abko Kristo di tä nebe bäri kri tibtä, aisete käta nebe nuäre tibtä.

Pablota nitre Corintobo tarere kri

¹¹ Ni tõi ñakare, kwrere jire tita ja bã mike mun okwãbti, akwa mun ara jire kõböite tita nuene kore, ñobtä ñan angwane munkwe ti mikadre ütiäte, kãkwe blitadre kuin tibtä, ye ngwane tikwe ñan ja bã mikadre jire chi ni tõi ñakare kwrere. Ti abra ütiäte ñakare bkänä, ñobtä ñan angwane Kristo aibe ütiäte, akwa nitre tä ja bã mike Jesu kukwei ngwianka krikri, ye abko ñakare bãri ütiäte kri tikrä, aisete ja ruen ñakare bobre niaratrebtä tie. ¹² Ni Jesu kukwei ngwianka era metre abko tä bã mike sribi kwebti, ye erere tikwe bã mikani krörö mun okwãbti: Ngöbö tä tibe, ye bã mikakrä tikwe sribi kri ñan tuabare nuenba Ngöbö diebti amne, sribi kri nuenba tikwe, yehtë mun tõi ñan rababa krütare. Tikwe nuenba kore angwane, tikwe nünankaba dite jabtä, kãkwe ja tare nikaba bätärekä, yehtë abko ti abko Jesu kukwei ngwianka era metre abko tikwe bã mikaba. ¹³ Akwa tikwe sribiba mun ngätäite yete angwane, tikwe ja mräkãtre gätäkã Jesu kãbti kã mda mda kãnti abko kôtärã ti nãma sribi mike, kã nãma ti die mike, ye kwrere tikwe sribi mikaba ñakare mun kôtärã. Ne aisete sribi kore, aibehtë mun ñakare ja kwrere ja mräkãtre mda mdabe tita niere. Tita kukwe nuene kore ne raba mate tare munhtë amne, tita ja mike ngite mun rüere raba ruen munye ne ngwane, munkwe ti ngite ye dian jökrã jabtä ta.

¹⁴ Ti mräkãtre, mtare ti nenante juto biare rikakãreta basare bãmãkãre munye. Akwa ti nãinta ne ngwane, tikwe ñan jãndrän kãrãdita jire chi munye arato, ñobtä ñan angwane ngwian amne jãndrän mda mda tä munkwe, ñan jãndrän yetari

tita niken mun kánti yete, akwa mun ye ara rabadre tödeke metre Kristobti, abkotari tita niken yete, ñobtä ñan angwane ti abko mun rün kwrere, amne ngäbäkre rün kätä ngwian ükekrö ngäbäkre kwekwe Kräke amne, ñan ngäbäkre kätä ngwian ükekrö rün btä meye Kräke. ¹⁵ Ye mden kisete, ja moto kuinbti ti tö jändrän tikwe gainte jökrä munkrä amne, ti ne ara jire bike ja gaente au mun Kräke, mun die mikakäre nüne bäri Kristokrä. Ti mräkäre, ¿tikwe mun taredre bäri mda ne ngwane, ti taredre bäri chi munkwe ya ño ruen?

¹⁶ Mdakäre abko, tita mun tarere kore, yebtä munta töbike ño abko erere munta töbike gare tie, akwa tikwe ngwian kārāba ñakare munye, aisete tikwe sribi mikaba ñakare mun kötärä, ye abko dbe munkrä ruen tie. Akwa tikwe bikaba bäri töbtä, abkokánti munkwe ja dokwä mikani kö okwäte ti köböite abko ni ruäre tä niere tibtä. ¹⁷ Ne aisete ti bike kukwe ngwentari krörö munye: ¿Tikwe ni juani ruäre basare munye yete, ye köböire tikwe ngwian dianinkä munkän ya? Ñakare jire chi.

¹⁸ Erere arato, Tito rikadre basare munye yete abko tikwe ribeba ie, ye erere rikaba angwane, tikwe ja mräkä mda juanba ben nebe yete, ¿ye angwane Titokwe ngwian dianinkä munkän sribi ütiäre ya? Ñakare jire, ñobtä ñan angwane Tito amne ti, nun abko tä nüne ja kwrere amne nun töi ja kwrere arato, aisete nun jändrän denkä ñakare munkän sribi ütiäre.

¹⁹ Tita kukwe niere kore munye, yebtä abko munkwe ja mikani ngite, aisete nunta ja bä mike ngite ñakare mun ngwärekre, munta nütüre nunbtä, akwa ñakare kore, ñobtä ñan angwane nunta blite

era metre Ngöbö ngwärekri amne ni jen Kristokwe kätä blite, ye kwrere nunta blite. Jändrän jökrä nuenta nunkwe, ye köböire abko mun jökrä rabadre niren kuin nünakäre bäre metre Kristokrä abko ie ti tö, ti mräkätre tare tikwe. ²⁰ Ti mräkätre, tita blite kore munbe, ñobtä ñan angwane ti rikadre nebe basare munye yete angwane, nane ti tö mun tuai nüne kuin Kristokrä, erere ñan kwandre tie abko jürä kri tibtä. Erere arato, mun tö rabadre ti tuai blite ño jabe, ye kwrere tikwe ñan blitadre munbe abko jürä tibtä arato. Mdakäre abko, nane munta rüre jabe kwärikwäri amne munta mokrere ni mdabe jändrän kwe dokwäre amne mun moto nebe romon jötrö abko jürä tibtä. Erere arato nane mun ruäre kábärekäbäre amne ni ruäre tä blite ngwarbe ni mda mda rüere, nane ni ruäre abko tä ni mda mda kädriere amne ni ruäre abko tä bike krikri amne ni ruäre tä nüne käme abko tä kä mike nokre, ye abko jürä kri tibtä arato. ²¹ Mdakäre abko, mun kwati käkwe ja mikani ngite, ye abko käi nikani raire ta, akwa nane mun ngämi kukwe käme ye kite temen amne, nane munta ja mike ngite janknu Ngöbö rüere krörö abko jürä nibi tibtä: Ni brare tä bike merire jae kwärikwäri amne meri tä bike brare jae kwärikwäri, erere arato munta ja mike gure tiebetiebe gore ni mda mdabe amne, kukwe kämekäme kore Ngöbö rüere aibe mdei munye, aise ti näinta basare munye yete angwane, nane mun tädre ja mike ngite janknu kore, yehtë tikwe mun kwati müaidre jakän amne ti rabadre tuen bobre Ngöböye mun ngwärekri abko jüräta nebe tibtä arato.

13

Pablota nitre Corintobo mike mokre mrä

¹ Ti mräkätire, ti bike nikenta basare bämäkäre munye, akwa mun mda mda tä ja mike ngite Ngöbö rüere, ye kräke tikwe kukwe ükaite, ñobtä ñan angwane ni nibu ya, ni nimä ya käkwe bli-tadre ja kwrere niara rüere, ye ngwane niara ngite rabadi gare metre abko Ngöbö Kukwei käta niere. Ne aiseti Ngöbö Kukwei käta kukwe niere, ye kwrere tikwe kukwe ükadite. ² Ti janama basare bobukäre munye yete angwane, tikwe mun mikani mokre ja ngwäreki yete abko erere tita mobe munye angwane, ti bike mun miketa mokre bobuta abko krörö: Ti näinta basare munye yete angwane, munkwe ja mikani ngite, ye abko tikwe ñan diandreta jire munbti ta, akwa tikwe mun mikadi ja ngie nuen, ³ ñobtä ñan angwane Kristo tä blite era metre ti köböire ya abko mun tö gai metre. Kristo abko tä ja mike di ñakare mun ngätäite abko mun ruäre tä niere, akwa Kristo abko tä ja di kri bä mike mun ngätäite. ⁴ Ye abko, era metre ni bobre di ñakare, kwrere jire Kristo kämikani krusobtä, akwa mtare tä nüne kärekäre Ngöbö di kri köböire. Kristo di namani ñakare, ye kwrere ti di ñakare, akwa tita ketetibe Kristo kore ne ngwane, Ngöbö di kri köböire tikwe nünandi sribikäre mun kräke.

⁵ Akwa munta tödeke kwatibe Kristobti ya, ñakare ya, yebtä munkwe ja trä tua kuin au amne, munta tödeke kuin metre ya, ñakare ya, ye munkwe mika ñäräre kuin jabtä au. Kristo Jesu tä nüne munbtä, akwa munta tödeke ñakare bti ruen munye ne ngwane, Kristo tä nüne ñakare

bkänä munbtä. ⁶ Akwa tikwe ñan sribibare ngwarbe mun ngätäite yete, aiseite era metre munta tödeke Kristobti, ruen tie. ⁷ Amne munkwe ñan kukwe kämekäme nuendre jire Ngöbö rüere abko tita ribere Ngöböye. Tita blite kore Ngöböbe munkrä, ye abko ñan tikwe sribibare kuin metre abko munkwe bä mikadre, ie ti tö akwa, munkwe jändrän kuin nuendre metre Ngöbökrä aibe ie ti tö, käta blite Ngöböbe munkrä. Tikwe sribibare ngwarbe tä nebe tuen ni ruäreye, akwa munkwe jändrän kuin nuendre abko tita ribere Ngöböye, ⁸ ñobtä ñan angwane kukwe era metre Kristobtä, ye rüere ti ñan raba kukwe mda nuene jire chi, akwa tikwe sribidre jirekäbe kukwe era metre ye kräke. ⁹ Ne aiseite, ti dita nebe ruen ñakare tie, ye ngwane käta nebe nuäre tibtä, ñobtä ñan angwane mun abko rabadre dite dite nüne Kristokrä abko ie ti tö, ne aiseite käta nebe nuäre tibtä. Mdakäre abko, Ngöbökwé mun mikadre nünenta kuin metre ja ngwärekre, ie ti tö, aiseite tikwe blitadi janknu Ngöböbe mun jökrä kräke. ¹⁰ Ti mräkätre, ti ngämi niken basareta munye yete, känenkri tita tärä ne tike tare munye, mun mikakäre mokre, ñobtä ñan angwane ni Dänkien Jesu käkwe ja di biani tie, ye ñan biani kwe tie ni mda mda mikakäre ja ngie nuen, akwa ja di biani kwe tie ni mda mda die mikakäre nüne metre jakrä, aiseite ti ngämi niken yete, känenkri tita mun mike mokre kore.

Kukwe mrä

¹¹ Ti mräkätre, ti bike kukwe niere mrä krörö munye: Munkwe kä ngwian nuäre kri jabtä, ie ti tö amne, munkwe ja töi mika nüne kuin metre Ngöbö ngwärekre. Erere arato, tita kukwe niere munye,

ye erere munkwe mika täte amne, munkwe ja töi mika ja näre jökrä amne munkwe nüna jäme jabe kwärikwäri angwane, Ngöbö ni tarekä kri amne kä jäme bianka nie, ye tädi kärekäre munbe.

¹² Mdakäre abko, munta köbö ngwentari jae angwane, munkwe ja demain era metre kwärikwäri. ¹³ Ja mräkätre jökrä tödekaka Jesubti tä Macedonia nete käta köbö kuin juen munkrä.

¹⁴ Erere arato, ni Dänkien Jesukristo käkwe ja moto mika kuin munkrä amne Ngöbö käkwe mun taredre amne Ngöbö Üai Deme rabadre nekete ketetibe munbe, ie ti tö ti mräkätre. Abko kore se. Ne ngörä.

Kukwe kuin ngöbökwé
New Testament in Ngäbere (PM:gym:Ngäbere)

copyright © 2004 Wycliffe Bible Translators, Inc.

Language: Ngäbere

Translation by: Wycliffe Bible Translators, Inc.

Ngäbere [gym], Panama

Copyright Information

© 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc. All rights reserved.

This translation text is made available to you under the terms of the Creative Commons License: Attribution-Noncommercial-No Derivative Works. (<http://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/3.0/>) In addition, you have permission to port the text to different file formats, as long as you do not change any of the text or punctuation of the Bible.

You may share, copy, distribute, transmit, and extract portions or quotations from this work, provided that you include the above copyright information:

You must give Attribution to the work.

You do not sell this work for a profit.

You do not make any derivative works that change any of the actual words or punctuation of the Scriptures.

Permissions beyond the scope of this license may be available if you contact us with your request.

The New Testament

in Ngäbere

© 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc. All rights reserved.

This translation is made available to you under the terms of the Creative Commons Attribution-Noncommercial-No Derivatives license 4.0.

You may share and redistribute this Bible translation or extracts from it in any format, provided that:

You include the above copyright and source information.

You do not sell this work for a profit.

You do not change any of the words or punctuation of the Scriptures.

Pictures included with Scriptures and other documents on this site are licensed just for use with those Scriptures and documents. For other uses, please contact the respective copyright owners.

2014-04-30

PDF generated using Haiola and XeLaTeX on 11 Nov 2022 from source files
dated 29 Jan 2022
dc5ef235-14f7-5b3f-997a-59dae7b091fe